

הגאון רבי רפאל יצחק רייכמן שליט"א ראש ישיבת כולל מאה שערים

אוצר החכמה

אוצר החכמה

בענין שכח לומר ותן טל ומטר

בס"ד, יום ד' כ"ב כסלו תש"ס

לכבוד הגאון האדיר פאה"ד מוהרר"ש הלוי
ואזנר שליט"א

אחדש"ת הדר"ג שליט"א.

אוצר החכמה

בעש"ק שעבר פורסם בעיתון בשם הדר"ג שליט"א פסק הלכה דמי ששכח לומר "ותן טו"מ" בברכת השנים וגם שכח בשמע קולנו ונזכר אחרי שהתחיל רצה וחזר לברכת השנים ושוב שכח, דאינו חוזר עוד פעם לברך עלינו רק ממשיך לפי סדר ואומר "ותן טו"מ" בשמע קולנו.

והאמת אגיד, שלפני שנודע לי מדברי הדר"ג הי' הדבר פשוט אצלי דבכה"ג חייב לחזור עוד פעם לברכת השנים, דהנה הרשב"א בברכות דף כ"ט ע"א בד"ה שאלה הביא בשם הראב"ד דאם שכח לומר "ותן טו"מ" בברכת השנים ובשמע קולנו "שמחזירין אותו לברכת השנים וכעין שאמרו בהבדלה בפרק אין עומדין טעה בזו ובזו חוזר לראש", ושם בפרק אין עומדין דף ל"ג ע"א בד"ה טעה בזו ובזו כתב הרשב"א "פירוש כגון שלא הבדיל בתפלה ואכל ועשה מלאכה קודם שהבדיל על הכוס, דכיון שטעה אפילו בכוס והוא צריך לחזור הרי חוזר לכסדרן, וסימן לדבר אם בא לנפות מנפה את כולו". ולכאורה פשוט וברור דבטעה בזו ובזו אם חזר להתפלל ושוב שכח להבדיל בתפלה, בין אם נזכר כשעוד עומד באמצע תפלה

ובין שנזכר אחרי שכבר גמר להתפלל, אינו יכול לסמוך על מה שיבדיל על הכוס, וצריך לחזור ולהבדיל בתפלה, דאין הגדר דנתחייב לחזור ולהתפלל, רק דנתחייב לחזור לראש מצות הבדלה, דהיינו דנתחייב לחזור ולהבדיל בתפלה, וכל עוד שלא הבדיל בתפלתו, אין כאן חזרה כלל. ולכאורה ה"ה בשאלת גשמים, דאם שכח לשאול בברכת השנים ובשמע קולנו מחויב לחזור לשאול בברכת השנים, ואם חזר ובירך ברכת השנים בלי אמירת "ותן טו"מ" הרי עוד לא חזר, ואכתי מוטל עליו החיוב לחזור ולשאול בברכת השנים, כן הי' נראה לענ"ד. ועתה שנודע לי שלא כן דעת הדר"ג שליט"א, מאוד רציתי לדעת טעמו ונימוקו.

בברכת התורה,

רפאל יצחק רייכמן

ובמכתב תשובתו אלי כתב הגר"ש ואזנר שליט"א "כמדומני לא כן הי' עובדא", אלא שנשאל באחד ששכח טו"מ בברכת השנים ובשומע תפילה, ובמקום לחזור לברכת השנים חזר רק לשומע תפלה, אם בדיעבד יצא, והשיב דנראה דיצא בדיעבד, משום דיש לסמוך בדיעבד על החולקים שסוברים דכ"ה הדין לכתחילה לחזור רק לשומע תפילה. (וכנראה כוונתו לתשובה שנדפסה בשו"ת שבט הלוי ח"י סי' כ"ג, ע"ש, ולענ"ד י"ל בזה טובא, אבל אכ"מ).

לחזור חזרה

(בברכות דף ל"ג ע"א), והראב"ד (שהביא הרשב"א שם בדף כ"ט ע"א), והרא"ש (שם בפ"ד סי"ד), והריטב"א (בתענית דף ג' ע"ב), דמתבאר מדברי כולם דסברי דהא דבטעה בו ובזו בהבדלה חוזר לראש אין זה ענין מיוחד ששייך להבדלה בלבד כד' הרא"ה, אלא דהוי מדיני חזרה, דכשטעה בזו ובזו וצריך לחזור, הצריכוהו לחזור לראש, ולשיטתם שפיר הסתפק הפמ"ג דאולי אין זה אלא דין לכתחילה, ובדיעבד גם אם לא חזר לראש יצא.

אמנם לענ"ד אין זה פשוט כ"כ דיש להשוות נידוננו בתפלה לנידון דהבדלה, די"ל דהא דמועיל מה שחוזר על ברכות של שמו"ע שכבר בירכן, זה רק באופן שחזרתו כדין וכתקנת חז"ל, אבל בנידוננו שדינו לחזור לברכת השנים וחוזר רק לשומע תפלה, י"ל דלא עשה כלום, ושאני נידון דהבדלה דבכל אופן יש כאן הבדלה על הכוס, ושפיר יש מקום לומר דסגי בזה בדיעבד. וצלע"ע בזה, ובאתי רק להעיר.

ולכאורה יש מקום לדון דגם לד' הראשונים דפסקינן כוותיהו דצריך לחזור לברכת השנים, אולי בדיעבד אם חזר רק לשומע תפלה יצא, שהרי הראשונים השוו הא דשכח טו"מ בברכת השנים ובשומע תפלה לטעה בזו ובזו בהבדלה, ולענין הבדלה הביא המשנ"ב (בסי' רצ"ד בבאה"ל ד"ה צריך לחזור) בשם הפמ"ג שנסתפק אולי אם קדם והבדיל על הכוס כבר אינו צריך לחזור להבדיל בתפלה. נויש שהעירו מדברי הרא"ה בברכות דף ל"ג ע"א דמפורש בדבריו דגם היכא דקדם והבדיל על הכוס צריך לחזור ולהבדיל בתפילה, וזה כד' סידור דה"ח שהביא בבאה"ל שם. אמנם נראה פשוט דאין שום ראי' להלכה מד' הרא"ה, דנראה מדבריו שם דמפרש הא דחוזר לראש בטעה בזו ובזו הוא משום דהבדלה על הכוס אחרי שטעם אינה נחשבת להבדלה "כראוי", ולכן לא סגי בהבדלה זו לבד, וצריך לחזור ולהבדיל בתפלה, עיי"ש היטב בדבריו, וא"כ לשיטתו בודאי אין נפק"מ בזה אם קדם והבדיל על הכוס, ובכל אופן צריך לחזור ולהבדיל בתפלה, משא"כ לד' הרשב"א

